

КОЛОЧАВА

С. КОЛОЧАВА МІЖГІРСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Урочиста подія

На Стримбі височіє новий хрест

У День прапора України — 23 серпня — два стяги — український та козацький замайоріли на вершині найвищої гори Колочава — Стримби. Колочавці на чолі з народним депутатом України Станіславом Аржевітиним встановили на ній дерев'яний хрест. Його вони подарували селу на честь Дня незалежності України.

У 2001 р. колочавський козацький курінь вже встановив на цій вершині дерев'яний хрест, який простояв вісім років. Та, на жаль, він був знищений. Ця історія відома багатьом колочавцям.

Відтак Станіслав Аржевітін разом з 26-а колочавцями вирішили його встановити вдруге.

«Мої помічники розповіли, що люди неодноразово звертаються до них із проханням поставити хрест знову, — розказує «НК» Станіслав Михайлович. — Я звернувся до підприємця І.І. Шетелі з проханням надати деревину, а працівники на пилорамі у Миколи та Івана Марковичів вирізали з дуба величезний хрест, вистогою 4 м 10 см та шириною 2 м 10 см, товщина 15 на 15 см, і вагою понад двісті кілограмів. До речі, на відміну від того хреста, який ми встановлювали вісім років тому, цей хрест має розп'яття, яке виготовив талановитий художник із села Синевир Василь Шиндра».

Український прапор гордо несла сім'я Олександра Буркала, козацький стяг міцно тримав у руках І. Шетеля, розп'яття беззмінно несла Ірина Аржевітіна, а її син Дмитро допомагав групі «січовиків».

Перед тим як нести хрест на гору, колочавці перодяглися у козацькі та січові однострої і на чолі з народним депутатом пронесли його центральною вулицею села до православної церкви. Біля церкви отець Федір провів молебень над дерев'яним хрестом та покропив його свяченою водою. Другий молебень вже на подвір'ї греко-католицької церкви провів священник Іван Ярема.

Після церковного благословення, двохсоткілограмо-

Свято Українського прапора на Стримбі!

вий хрест ліг на плечі чоловічої частини підкорювачів вершини Стримби. Через кожну сотню метрів доводилося робити вимушений привал — непосильна ноша добре тиснула чоловічі плечі, якими б сильними вони не були.

Та чоловіки, які виростили серед карпатських гір, ніколи не здаються. Крок за кроком, переступаючи важкі кам'яні брили та повалені смереки просувалися вони до мети. Під самою полониною, на місце, яке у селі називають Виднога, на допомогу прийшов Іван Мацола — вівчар, який ціле літо пасе на цій полонині отару овець. Сірого вівчарського коника всі зустріли мало

не з аплодисментами. Він і допоміг на найтяжчому відрізку шляху. Хода розпочалась о 10-й ранку, а закінчилась о 17-й вечора.

На Стримбі втому ніби рукою зняло. Всі дружно взялися збирати каміння для встановлення хреста. Величезна купа кам'яних брил міцно зафіксувала хрест, який вже не мав би зрушити «людський фактор».

На висоті 1719 метрів хрест тепер стоїть як знак Божого заступництва, допомоги та благословення усіх колочавців.

Марія ШЕТЕЛЯ

Козаки та січовики несуть хрест по вулицях села

Освячення хреста у православної церкви

Освячення хреста у греко-католицької церкви

Гірськими стежками до Стримби

Подолано ще один підйом

Встановлення хреста

Інтерв'ю

«Голод був постійним гостем
колочавських хат»

Історію Колочава не можна читати без брону — так, перефразувавши Володимира Винниченка, можна коротко сказати про життя мешканців Колочава протягом віків. Кожна влада намагалася «висмоктати» останні сили з села, запустивши його розвиток до такого стану, що у ХХ столітті чеський письменник Іван Ольбрахт писав, що Колочава за рівнем розвитку знаходиться на рівні ХІ століття. Деякі сторінки із колочавського життя ми запросили змалювати краєзнавця з нашого села.

Мирон Андрійович Попович

Наш співрозмовник — пенсіонер, колишній вчитель історії, багаторічний директор Горбівської школи — Мирон Андрійович Попович, у 1964 році захистив дипломну роботу по історії села Колочава. Цю роботу він розпочав такими словами:

*«Де до самих морозів лунних
Зеленіють вершини яскраво,
Де туман мочить гриву в струмках,
Там стоїш ти, моя Колочаво!
У забутих цих щастям краях
Лиш блукала сміливості слава,
Бо лякались пани Шугая,
Колочаво моя, Колочаво!»*

— Мироне Андрійовичу, є кілька версій походження назви села Колочава. А якої дотримуєтеся ви?

— Назва села, найімовірніше, походить від назви річки Колочавка, яку раніше називали Чавка. За переказами жителів села, втікачі від феодалів, переходячи цю річку, набрали воду у взуття, і в ногах їм чавкала вода. Перейшовши річку, сіли вони відпочивати, та так і залишилися на цьому місці жити.

Ці перші поселенці сучасної Колочава появились на території села між теперішніми присілками Колочава-Горб і Колочава-Лаз на початку ХІV ст. Згодом мешканці села, зустрічаючись з іншими переселенцями з Галичини, які їх запитували про місце перебування, відповідали, що живуть коло Чавки. Незабаром слова «коло» і «Чавка» були з'єднані і вийшла Колочава. Так триває і донині.

— Чим займалися наші далекі предки?

— У глибоких гірських улоговинах перші поселенці знаходили на деякий час схованку від панської неволі, інших манили широкі полонини для випасу худоби. Головним заняттям стародавніх жителів було скотарство. Безлісі гірські луки-полонини, багаті на трав'янисту рослинність, були чудовим місцем для випасу худоби. В навколишніх лісах було багато дикого звіра і значна частина населення займалася мисливством. В цій місцевості не було зовсім вільних земель для ведення землеробства, а коротке й холодне літо не сприяло доброму врожаю.

На відвойованій у боротьбі з природою землі, в обжитих міжгірських долинах, на лісових галявинах можна було вирощувати овес, картоплю, капусту. Картопля хоч родила мало, та її тоді, як і тепер, садили найбільше. Та

попри усе це, вже тодішні поселенці змушені були ходити на заробітки, аби вижити в нелегких гірських умовах.

На початку ХІV ст., коли село почало розширюватися, утворилися два присілки Колочава-Лаз та Колочава-Горб. А в середині ХІV століття до них додалися ще Брадолець, Сухар, Мерешор, Гирсовець, Кальновець. Заселені присілки були слабо, в основному тут жили люди, від яких було забрано різними махінаціями і шахрайством землю місцевими багатіями. На присілках їм приходилося заново освоювати пустирі, випалювати та викорчувувати ліс. З розвитком торговельних відносин на Закарпатті до Колочава переселяються євреї, адже село у Теремлянській долині було найбільш заселеним.

На жаль, селяни не могли сховатися від неволі навіть у цій місцевості. Панські гайдуки знаходили своїх втікачів і тут, але не повертали їх знову у свої маєтки. Кожний селянин за це мусив відробити три місяці щороку на панській землі в околицях міста Хуст.

— Першим колочавцям доводилося важко працювати аби вижити. Яким же було їхнє матеріальне становище?

— Внаслідок господарювання іноземних окупантів, Закарпаття стало убогим, занедбаним краєм. Населення Колочава жило у надзвичайно жорстких умовах. Голод був постійним гостем колочавських хат, верховинці помирили голодною смертю. В одній із газет того часу писали, що верховинські діти зовсім не граються. Вони або стоять мовчки, або сплять. Дитячі обличчя не відрізнялися від дорослих.

В кінці ХІХ ст. найкращі колочавські землі, ліси та полонини захопили у свої руки багаті євреї — Герш Вольф, Абрам Бер, Іцько Ільф та інші. Значна частина лісів та земель належала також греко-католицькій церкві та державі.

Сільські лихварі силою вимінювали у селян землі на гірші, а селян витісняли далі в гори на неприступні землі. Часто лихварі споювали селян, заводили їх у борги, а потім за допомогою суду забирали в селян землю. Багато колочавців зимою вимушені були позичати продукти в лихварів, щоб не померти з голоду, а потім за цілий рік селянин не міг відробити борг. Так вони потрапляли у кабалу (рабство) до лихварів і були змушені розпрощатися зі своїм майном і землею.

Безземельні селяни переносили нечувані злидні, голод та холод. Щоб не вмерти з голоду вони були змушені найматися до куркулів. Працювати у куркулів доводилося від ночі до ночі, інколи навіть і вночі, а платили за роботу вони дуже мало.

Більшість селян постійно мріяли про землю, але купити її були неспроможні. Чехословацька влада постійно обіцяла розподіл державних та графських земель, та селяни його так ніколи й не дочекалися.

В надзвичайно запущеному стані була й охорона здоров'я, у селі була зареєстрована велика смертність населення. Поява лікаря у селі була великою рідкістю і мало хто міг собі дозволити розкіш заплатити 50 крон за виклик. Більшість населення народжувалися та росли без медичної допомоги. Майже половина новонароджених не доживали й до року. У селі не припинялися епідемії інфекційних хвороб. Тому не випадково колочавці у 1933 р. написали листа до Президента Чехословаччини і до 6 міністрів з проханням надати допомогу у зв'язку з критичним станом справ у селі (фрагмент листа з архіву Станіслава Аржевітіна додається).

Прикладом великої смертності може послужити сім'я Івана Савки з Мерешора, в якій народилося 22 дітей, а в живих залишилося лише шестеро. Таких прикладів у тодішній Колочаві було чимало.

— З приходом до села радянської влади у жовтні 1944 року життя змінилося на краще?

— Воїнів Радянської Армії закарпатці зустрічали з почуттям безмежної радості, вдячності та надії. В містах і селах, де проходили радянські війська, стихійно виникали мітинги, скрізь лунали радісні привітання. Закарпатці тішилися, що нарешті звільнилися від чужоземного ярма, яке роками несли на собі. На нову владу покладали величезні надії та сподівання.

Возз'єднання Закарпаття із Радянською Україною у складі могутнього Радянського Союзу створило передумови для соціалістичного перетворення економіки області, швидкого розвитку продуктивних сил, росту добробуту трудящих, освіти і культури.

У Колочаві було обрано Народний комітет, до складу якого входили 30 членів. Він керував збиранням зброї та вибухового матеріалу, що залишили окупанти, налагодив торгівлю, приступив до побудови мостів через річку Теремлю, відкрив хату-читальню, організував безкоштовне навчання дітей та дорослих.

Виділялося дерево для будівництва хат людям, які не мали де жити. Державні землі поділили між безземельними та малоземельними селянами.

Зважаючи на те, що у сільському господарстві не можна було впровадити нову техніку, підвищувати продуктивність праці, застосовувати вітчизняні агротехнічні прийоми через його роздрібність, на Закарпатті розпочалася колективізація.

— Як проходив процес колективізації у Колочаві?

— У кожному селі виникали ініціативні групи селян, в основному з бідноти, які почали вести підготовку до колективізації.

В середині літа 1948 р. у Колочаві створюється ініціативна група, яка почала пояснювати трудящим переваги колективного господарства.

Поступово селян переконали у перевагах колективного ведення господарства над дрібним, індивідуальним.

Восени 1948 р. селяни нашої області починають масово вступати у колгоспи. Перший колгосп на Міжгірщині був створений у селі Пилипець і його назвали іменем Леніна.

У листопаді 1948 р. колочавці почали об'єднуватися у в два колгоспи. В Колочаві-Лазях був створений колгосп «Радянське Закарпаття» і до нього належали присілки Брадолець, Кальновець, Сухар і Мерешор. На Горбі створили колгосп імені Будьонного і до нього належав присілок Гирсовець. У 1952 р. обидва колгоспи з'єднали в один — «Радянське Закарпаття». На кінець 1950 р. на Закарпатті повністю завершилася колективізація.

— Коли вперше у нашому селі провели електроенергію?

— У 1952 р. колгосп «Радянське Закарпаття» вирішив побудувати невеличку гідроелектростанцію на річці Колочавка. Вже восени ця електростанція була збудована і 21 вересня 1952 р. у Колочаві спалахнули, вперше за всю історію існування села, вогники лампочок Ілліча. Потужність електростанції була невелика, але електрифікували тваринницькі приміщення, лікарню, середню школу, сільські установи, магазини і біля 200 хат колгоспників.

У 1962 р. електрифікацію села провели від державної електролінії. У 1963 р. електрифіковано усі присілки Колочава, і село засвітилося вогнями. У найвіддаленіших кутках села люди вже могли послухати радіостанцію. Якщо у 1958 р. у Колочаві було 250 радіоточок, то в 1963 р. їх уже було 360, а радіоприймачів за цей час збільшилося з 10 до 100 штук.

— Стан охорони здоров'я у селі покращився?

— У 1945 р. у Колочаві відкрили лікарню на 25 ліжок. А через 13 років тут уже працювала амбулаторія, здоров'я пункт, пологовий будинок, аптечний пункт тощо. Всі нашіптування та заклинання «баб-чарівниць» відійшли у минуле. Колочавцям почали надавати кваліфіковану допомогу медичні працівники.

Швидкими темпами почало зростати населення Колочава. Якщо у 1953 р. кількість населення становила 4700, а в 1955 р. — 5060 осіб, то у 1958 р. колочавців уже було 5703.

За часи Радянської влади величезних успіхів на Закарпатті досягла народна освіта.

До 40-ї річниці Великого жовтня майже за рахунок колгоспу була побудована восьмирічна школа в присілку Колочава-Брадолець. А у 1958 р. народним методом з невеликою допомогою держави була побудована початкова школа у присілку Колочава-Гирсовець.

У 1958 р. у Колочаві працювало 4 початкові, 2 семирічні і 1 середня школи, у яких навчалося 1089 учнів.

Наше село протягом віків пройшло нелегкий шлях випробування поки досягло теперішнього стану у своєму розвитку. Немало випробувань його чекає й у майбутньому, адже всім нам треба щодня трудитися аби воно й надалі процвітало.

*«Кислу воду п'є жадно орля,
Щоби пісня сріблисто звучала.
Ти оновлена щастям земля,
Колочаво моя, Колочаво!»*

Розмовляла Марія ШТЕЛЯ

Табір-2008

Діти-сироти відпочили у Колочаві

Протягом двох останніх липневих тижнів 80 дітей-сиріт віком 12–16 років із восьми областей України відпочивали у нашому селі. Організатор літнього відпочинку — Благодійний фонд «Товариство «Приятелі дітей», ініціатором створення якого у 1996 році був Віктор Ющенко. Сьогодні цим дитячим фондом опікується пані Катерина Ющенко. Фінансову підтримку традиційно надає і наш земляк — Станіслав Аржевітін.

Члени організаційного комітету табору 2008

Як розповіла «НК» президент фонду Марина Крися, основною метою організації є допомога дітям з будинків-інтернатів. У центрі уваги Фонду — дитина-сирота, дитина будь-якого віку, соціального та медичного стану, позбавлена батьківської опіки, її потреби та інтереси.

«Одним з перших наших проєктів у кінці 90-х було надання гуманітарної допомоги дітям, — розповідає пані Марина. — У ті скрутні часи ми дарували книжки, одяг,

харчі. З часом потреби змінилися і ми почали влаштовувати для сиріт літні табори. Щоразу до табору приїздять діти з різних дитячих будинків України, і ми намагаємося охопити якнайбільше коло дітей.

Наша програма таборування побудована таким чином, аби діти мали змогу побувати у різних мальовничих куточках України — Карпатах, на березі Чорного моря. Відпочинок дітей має також бути насичений різними цікавими заходами.

Святкова лінійка

Це і майстер-класи декоративно-прикладного мистецтва, бісероплетіння, флористики, і уроки психологічного та правового розвитку дітей, і гуртки, які дають можливість дітям проявляти свою творчість — танцювати, співати, малювати. При цьому діти активно відпочивають і водночас чимось корисним та приємним займаються. Хтось вперше намалює картину, дехто спробує заспівати пісню... Все це дає можливість відчувати себе повноцінними, гармонійними і дуже цікавими для оточення в якому вони знаходяться».

Цьогорічна програма «Водограй» знайомила дітей з історико-культурною спадщиною Закарпаття, зокрема, й Колочави. Діти відвідали 5 сільських му-

Прапори країн-організаторів — України і Америки

зеїв Колочави, їздили на екскурсію до Мукачеве та Ужгорода.

«Весь цей позитив, відчуття гостинності, тепла та турботи, які вони тут отримали, дітки повезли до своїх дитячих будинків у різні куточки нашої держави. Вони всюди розказуватимуть про те, яке fajне село Колочава і які чудові люди живуть у далекому гірському селі», — підсумувала Марина Крися.

Варто також зауважити, що під час відкриття табору вперше у Колочаві замайорили поруч український та американський прапори, адже 1997 року добровольці у Сполучених Штатах Америки зареєстрували благодійну організацію «Приятелі дітей», USA (Ukrainian Children's Aid & Relief Effort., Inc.), яка всіляко допомагає українським сиротам.

Незвичайність цьогорічного таборування була ще й у тому, що частина дітей відпочивала у наметовому таборі, організованому Виноградівською військовою частиною.

Розмовляла Марія ШЕТЕЛЯ

Подія

Фотовиставка в Колочаві

Дерев'яні церкви, які перед початком Другої світової війни влада Чехословаччини вивезла із Закарпаття, тепер повернулися назад. Щоправда, лишень у фотографіях.

Світлини із зображенням дерев'яних церковниць привезли до села Колочава ще на початку серпня із міста Високе Мито (Чеська Республіка). Спочатку їх виставили в Ужгородській обласній бібліотеці. Тепер експозиція розташована в одному із залів кафе «Четницька станиця» Наталії Тумарець.

— Виставку фото церков колочавці та туристи мають можливість споглядати ще й у жовтні, — розповідає власниця закладу. — Експозицію привезли з

Чехії перед фестивалем «Колочавське відлуння в Теремлянській долині» із метою ознайомити усіх гостей та жителів села з історичною спадщиною республіки. Ці церкви чеська влада, коли окупувала Закарпаття, побудувала по всьому регіону. У 1937–1938 роках дерев'яні церкви чехи розібрали та вивезли до себе на Батьківщину. Тепер вони перебувають у хорошому стані, у них правлять Службу Божу.

Розмовляла Марія ШЕТЕЛЯ

Виставка чеських світлин на честь фестивалю «Колочавське відлуння в Теремлянській долині»

Подія

АНОНС!

2 жовтня 2008 року група колочавців перебувала в залі парламенту під час пленарного засідання, а також взяла участь у презентації книги С. Аржевітіна «Колочава. Релігія» у Києві.

Детальніше про це ви дізнаєтесь у наступному номері «НК».

Колочавці в купурах парламенту

Головний редактор, засновник та видавець — С. Аржевітін.
Випускаючий редактор — В. Ломакіна
Загальний наклад — 4000 прим.
Адреса редакції: м. Київ, 01001 Головна пошта
а/с № 518, телефони: +38(044)255-23-91, 331-28-15
e-mail: novakolochava@ukr.net
свідоцтво ЗТ№457/49Р від 10.04.08
Фото з архіву С. Аржевітіна